

Afrikansk teater i Fredrikstad

I morgen kveld og to ganger mandag vises et spennende stykke afrikansk teater i St. Croix- huset i Fredrikstad. Det er Windybrow Centre For The Arts fra Johannesburg i Sør-Afrika som spiller stykket «Hang on in there, Nelson». Fredrikstad er eneste sted utenfor Oslo som får dette stykket satt opp. Stykket handler om den politiske situasjonen i Sør-Afrika, og dilemmaer som oppsto i tiden rundt løslatelsen av Nelson Mandela.

Kultur i Sarpsborg

Gleng i Sarpsborg har flere interessante begivenheter på gang i tiden fremover. Torsdag 28. november blir det konsert i Sarpsborg kirke. Iver Kleive på orgel og Knut Reiersrud på gitarer står for musikken. Tirsdag 10. desember holder Kålrabimafia'n julekonsert i Folkets Hus. Årets gjester er Kari Svendsen og barn fra Fredrikstad Barne- og Ungdomsteater. Lørdag 21. desember kommer Espen Skjønberg, Anita Skorgan og Jahn Teigen til Sarpsborg kirke med forestillingen «Den store julefortellingen».

«Crash»-kontrovers

(NTB): Det er ikke bare i Norge at den «auto-erotiske» filmen «Crash» blir nektet satt opp. Et bydelsutvalg i London vil nekte West End-kinoene å vise David Cronenbergs kontroversielle film. The Westminster Council har gått kraftig inn for å nekte bydelens kinoer å vise «Crash», som kobler bilulykker med seksuell nytelse. De vil gjenopplive den lite brukte London Authorities Act for å nå sitt mål.

Omtvistet bidrag til krigshistorien

Egil Ulateig - mer historier enn historie i hans bok?

Krigen blir vi visst aldri ferdig med. Nå er det hjemmefrontens likvideringer det dreier seg om. Mannen som setter søkelyset på dette tema er Egil Ulateig. Han gjør det med boka «Med rett til å drepe», utgitt på Tiden forlag.

Ulateigs hovedpoeng er at det ble foretatt over tre ganger flere likvideringer fra hjemmefrontens side enn det som er «offisielt».

Med likvidering må man vel forstå planlagt måte å ta et menneske av dage på. Selv mener han at tallet er tre hundre, og han setter opp en liste over 136 likvideringer av nordmenn. I tillegg - likvidering av sytti tyskere. Ulateig retter meget sterk kritikk mot hjemmefrontens likvideringer.

La oss gjøre det klart med en gang: Det er nyttig at det settes søkelys på dette dunkle og tabubelagte emne. Like greit er det at det er en som er kritisk til Milorg som gjør det. Ulateig tar da også opp en del saker som viser at motstandsbevegelsens folk trådte feil.

Hadde det vært en dokumentarisk beretning som berører dette, ville det også vært et verdifullt bidrag til norsk okkupas-

Antatt angiver likvidert i Oslo Knut Knutson Fiane. (Illustrasjon fra boka)

sjonshistorie. Men det er neppe tilfelle. Boka er etter mitt syn like mye historier som historie. Direktør Arnfinn Moiland ved Norges Hjemmefrontmuseum sier til undertegnede at rundt halvparten av de likvideringer som Ulateig nevner ikke er likvideringer. Han avviser boka blankt. Mange av Ulateigs opplysninger synes da også omtrentlige, ubekreftede og ryktepregede. Du blir skeptisk til sannhetsgehalten. Men jeg kan ikke sikkert bedømme det. Jeg kan imidlertid til en viss grad kontrollere det som står om folk fra Halden-distriktet. Og det bekrefter inntrykket av at boka ikke er troverdig nok.

Det groveste tilfelle er beskyldningen om at Einar Hærland ble drept av motstandsmenn. Det er til overmål dokumentert utallige ganger at det var

BØKER

tyskerne som tok livet av ham som en del av terroropplegget «Blumenpflücken». Fru Marit Hærland flyttet etter drapet hjem til Halden hvor hun bodde til hun døde i høst. Hun fikk heldigvis ikke oppleve denne beskyldning.

Grenselosen Knut Mathisen blir betegnet som «morder». Og grensepolitimann Harald Haugland «fra Ørje» skulle være likvidert etter angiveri. Faktum er at Mathisen var grenselos på vei mot Sverige med flyktninger da han 20. april 1944 ble stanset av grensepolitimann Haugland ved Damhollet helt sør i Marker. I

den bataljen som oppsto ble Haugland skutt. Mathisen ble senere tatt og henrettet. Haugland var stasjonert på Ørje, men var fra Akershus, så vidt jeg vet fra Ski. Noen likvidering var det ikke. Heller ikke da en grensekurér, Ole Burås, ble drept av grensepolitiet samme døgn helt nord i Marker. Slik var dessverre krigen. Med tapte liv på begge sider uten at det er tale om likvideringer.

Når det gjelder skuddet på Østfoldbanen 22. oktober 1942, hvor grensepolitimann Arne Hvam ble drept, er fremstillingen misvisende. Det er operert med gal dato - 23. september. Ulateig gir inntrykk av at Hvam skulle anholde en grensekurér fordi denne var alkoholpåvirket. Denne episoden har heller ikke noe med likvidering å gjøre. Dessuten mistet ti patrioter livet

ved henrettelse eller i konsentrasjonsleir som følge av denne affæren.

Ulateig skriver at «den 25 år gamle grensepolitimannen Finn Ludvigsen fra Aremark ble drept i et bakhold ved Nybergssund i august 1944». Vi vil ikke motsi ham på dette punkt.

Det ble i vårt distrikt foretatt én likvidering - av nazilensmann Gunnar Schou i Øymark 19. mars 1945. Det er så vidt vi bedømmer korrekt beskrevet. En detalj er imidlertid ny. Ulateig skriver at motstandsmennene skar øret av lensmannen for å sende det til Stockholm som bevis for utført ordre!

Ulateig nevner også likvidering av en husmor fra Halden, en tysk soldat på Kornsjø og en tysk soldat i Aremark. Dette har vi omtalt på annet sted.

Arvid Johanson

Mystisk «drap» på husmor fra Halden

I boka «Med rett til å drepe» har forfatteren satt opp en liste over dem som ble likvidert av hjemmefronten. Under nr. 31 finner vi følgende:

«Esther Larsen var en 34 år gammel husmor i Halden. Hun ble skutt fra en bil som kjørte forbi i rasende fart på landeveien, natten til den 5. august 1943. Det ble ansett som et «politisk» drap».

Jeg mener å ha god kjennskap til den lokale okkupasjonshistorie etter å ha skrevet en bok om dette.

Ovenstående er imidlertid fullstendig

ukjent. Jeg har gått gjennom dødsannonser i Smaalenenes Amtstidende for august 1943 for om mulig på finne noe der. Intet. Jeg har spurt en del av veteranene i det lokale Milorg.

De har heller aldri hørt om Esther Larsen. Undersøkelser i politiets arkiver er også negative.

Egil Ulateig sier til Halden Arbeiderblad at han har disse opplysninger fra statspolitets arkiver. Der står saken. Foreløpig må vi sette et spørsmålstegn ved likvidering nr. 31.

Ulateig har også opplysninger om to tyskere som ble likvidert i vårt distrikt. Det heter at oberfeldwebel Hans Schiller (27) tok seg en skitur i Aremarkskogene på sen vinteren 1943.

Han ble funnet 29. april, bundet til veggen i et lite treskur. Obduksjonsrapporten forteller at Schiller var blitt torturert, men døde av sult.

Hjemmefronten beskyldes for å stå bak dette. Jeg tør verken bekrefte eller benekte - men undersøkelser som er gjort kan ikke dokumentere dette.

Hauptmann (kaptein) Erni von Kerni leverte opplysninger til hjemmefronten i Oslo. Han folte at sikkerhetspolitiet hadde ham under mistanke og bad hjemmefronten om hjelp til å flykte. I mars 1945 ble han funnet død ved Kornsjø, skutt i ryggen.

Slik skriver Ulateig. Det er mulig det er riktig. Men det er høyst besynderlig at hjemmefronten skulle likvidere en av sine egne.

A.J.